

DEEL III – Praktische informatie

BOA's

1. Inleiding en achtergrond

De relatie tussen enerzijds de jachthouder en anderzijds de jachtopzichter is al een heel oude relatie, nog voortkomend uit de periode dat het jachtrecht veelal door de landheer werd uitgeoefend en dat dit jachtrecht en de wildstand beschermd moest worden tegen inbreuken door derden. Deze jachtopziener woonde meestal op het landgoed en was in volle loondienst van de landheer. De jachtopziener kende zijn veld door en door en hij was zéér bedreven in het beheren van de wildsoorten en het bestrijden van schadelijke soorten. Sinds die periode hebben zowel de jager als de jachtopzichter grote veranderingen doorgemaakt.

De jagers hebben zich beter georganiseerd (wildbeheereenheden) en de jacht is transparanter geworden. Ook is de samenstelling van het jagersbestand meer een dwarsdoorsnede van de Nederlandse samenleving geworden. Daarnaast is de jacht meer in het teken komen te staan van het beheer van het landschap en het voorkomen van schade door wilde dieren aan bijvoorbeeld gewassen, vee, fauna en verkeer. De oogst van een deel van het wild (duurzame jacht op vijf wildsoorten) is een relatief bescheiden deel van de jacht geworden; daar waar dit in vroegere tijden het allerbelangrijkste onderdeel was. Dienstverlening aan de boer, terreinbeheerder en samenleving vormen nu het grootste deel van de tijdsbesteding van de jager.

De jachtopzichters hebben zich omgevormd naar een soort 'groene politie' in het buitengebied en zij vullen thans de gaten die de reguliere politie in deze tijd vanwege diverse prioriteitenstellingen (soms noodgedwongen) laat vallen bij het toezicht in het buitengebied.

Thans behoort het groene deel van het zogenaamd milieubeschermingsrecht tot het takenpakket. Daarnaast is vaak ook sprake van activiteiten m.b.t. de Visserijwet 1963, de APV en een aantal bepalingen uit de overige milieuwetgeving.

Ook de sociale en formele verhouding tussen de jager als opdrachtgever en de jachtopzichter als opdrachtnemer is gewijzigd. Daar waar de jachtopzichter qua wonen en inkomen in het verleden volledig afhankelijk was van zijn werkgever, staat de moderne jachtopzichter veel vrijer ten opzichte van zijn opdrachtgever. Dit is veelal niet meer een individuele persoon maar een 'collectief' met alleen maar collectieve belangen.

De jagers hebben zich georganiseerd in samenwerkingsverbanden, de zogenaamde wildbeheereenheden (WBE's). Jachtopzichters zijn niet meer in 'volle loondienst' van de WBE maar doen 'vrijwilligerswerk' voor de WBE tegen slechts een geringe vrijwilligersvergoeding en uitrusting als uniform, verbindingsmiddelen en/of bewapening.

Ook formeel is de status van jachtopziener gewijzigd. In de Wet Natuurbescherming wordt de jachtopzichter als volgt gedefinieerd:

"Degene die zorg draagt voor de bescherming van de jachtbelangen van een jachthouder en tevens als buitengewoon opsporingsambtenaar is belast met de opsporing van de bij of krachtens deze wet strafbaar gestelde feiten en van de overige in de akte of aanwijzing als bedoeld in artikel 142, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering aangeduide strafbare feiten".

2. Aanstelling

In de praktijk worden jachtopzichters aangesteld door de Minister van Justitie en Veiligheid als Buitengewoon Opsporingsambtenaar op verzoek van een particuliere opdrachtgever of overheid. In nagenoeg alle gevallen is hij verworden tot een zogenaamde 'groene BOA' en heeft hij geen taak meer met het organiseren van de jacht voor de individuele jachthouder. In WBE-verband worden enkel nog de collectieve jachthoudersbelangen gediend zoals het gecoördineerd bestrijden van faunaschade, het handhaven van de natuurwetgeving (stroperij), het uitvoeren van de afgesproken valwildafhandeling en het vertegenwoordigen van de WBE's in overlegsituaties. Ingeval er andere particulieren of organisaties als opdrachtgever optreden voor een groene BOA die geen jachtopzichter is, zoals een recreatieschap, een hengelsportorganisatie of een Terrein Beherende Organisatie (TBO) is er zelfs geen enkele binding meer met de jacht of de jagers.

Deze nieuwe ontwikkelingen vragen om een heroriëntatie van de onderlinge verhoudingen tussen enerzijds de jachtopzichter/BOA als groene politie en de jager/WBE als opdrachtgever én klant van de BOA.

3. Waar zijn BOA's?

In de huidige tijd ligt het zwaartepunt van de aanwezigheid van jachtopzichters/groene BOA's (die nog een relatie hebben met de jacht) in de provincies Zeeland, Noord Brabant, Limburg, Gelderland, Utrecht en Overijssel. Dit zijn voor het merendeel vrijwilligers met een voltijdse baan bij een andere werkgever en die in hun vrije tijd het toezicht uitoefenen. Zij hebben hun aanstelling verkregen of mede verkregen doordat WBE's zich bereid verklaarden als opdrachtgever op te treden voor deze jachtopzichters/BOA's voor de tijd dat zij toezicht uitoefenen. Naar best mogelijke schatting gaat het om ongeveer 75 WBE's die – al dan niet in samenwerking met anderen – als opdrachtgever kansen bieden aan- en verantwoordelijk zijn voor een juiste taakuitoefening van de aan hen gelieerde jachtopzichters/BOA's.

4. Rol WBE

In de praktijk is de rol van de WBE's bescheiden. Bij de start van de jachtopzichter/BOA vraagt de WBE de aanstelling aan bij de overheid en maakt zij inzichtelijk waarom die aanstelling nuttig/noodzakelijk is (het zogenaamde 'noodzakelijkheidscriterium').

Na het verlenen van de gevraagde opsporingsbevoegdheden valt de BOA bij de overheid onder;

- 1) een zogenaamde 'toezichthouder' (Hoofdofficier van Justitie) v.w.b. het uitoefenen door de jachtopzichter/BOA van zijn taak en bevoegdheden bij de opsporing van strafbare feiten alsmede de eventuele politiebevoegdheden en
- 2) direct toezichthouder (Korpschef van de regiopolitie) v.w.b. o.a. het naleven van instructies, samenwerking met de politie en het eventueel verzorgen van instructies/cursussen.

DEEL III – Praktische informatie | Boa's

Vanuit de politieorganisatie worden deze jachtopzichters/BOA's grotendeels aangestuurd op de prioriteiten in de handhaving en wordt ook voorzien in enige opleiding en begeleiding. Ook de afhandeling van processen verbaal is een zaak tussen de BOA en politie/justitie. In overleg met de politie kan ook de werkgever zijn prioriteiten m.b.t. zijn belangen in het handhavingsplan op laten nemen.

Na de aanstelling wordt de opdrachtgever aangesproken op zijn verantwoordelijkheid indien er 'klachten' bij de politie worden ingediend tegen de betreffende jachtopzichter/BOA en/of indien er kosten betaald moeten worden voor de opleiding en training van de jachtopzichter/BOA.

Daar waar de WBE zich nadrukkelijker bij de directe toezichthouder als opdrachtgever manifesteert krijgt deze meer zeggenschap in het bepalen van de handhavingstaken. Ook wordt hierdoor de band van de WBE met die jachtopzichter/BOA sterker.

Teneinde een aantal specifieke opdrachtgeverrisico's voor WBE's bestuurlijk 'verantwoord' te kunnen laten plaatsvinden, heeft de Jagersvereniging – als landelijke belangenbehartiger van de WBE's – in het midden van de jaren '90 een collectieve ongevallenverzekering voor bestuursleden én jachtopzichters evenals een Wettelijke Aansprakelijkheid voor WBE's (ook voor vrijwilligers van die WBE's?) afgesloten.

5. Samenwerking

Onder druk van almaar stijgende kosten zijn een aantal WBE's in Gelderland die over één of meerdere BOA's 'beschikken', een samenwerking aangegaan met de hengelsportfederatie Midden Nederland. Gedurende het jaar neemt hun jachtopzichter/BOA de Visserijwetgeving mee tijdens de surveillanceronden. Als tegenprestatie betaalt de federatie een deel van de kosten die de WBE moet maken om over een BOA te kunnen beschikken. Ook andere samenwerkingsvormen komen voor, bijvoorbeeld tussen meerdere WBE's en/of gemeenten.

11.6 Nut en risico's

De kernvraag van dit hoofdstuk is een analyse van de opdrachtgeverrisico's die WBE's / Jagersvereniging kunnen lopen bij het aanstellen van een jachtopzichter/BOA en het inzichtelijk maken van de meerwaarde van het in dienst hebben van deze jachtopzichter/BOA opdat er door de afzonderlijke WBE's een goede afweging gemaakt kan worden over de mogelijke inzet daarvan.

Nut/noodzaak

Deze titel valt te verdelen in een onderdeel "eigenbelang voor de WBE" en de publieke meerwaarde c.q. het imago van de WBE als maatschappelijk nuttige organisatie. Het eigenbelang van de WBE's is het opzetten en handhaven van een structuur waarmee een goed toezicht op de beschermende bepalingen van de Wet Natuurbescherming wordt gegarandeerd en waardoor stroperij van wild en beschermde dieren zoveel mogelijk wordt voorkomen. Het gaat dan in veel gevallen om stroperij op hazen en reeën met zowel geweer met kunstlicht als met lange honden. Daarnaast gaat het om stroperij met groot kalibergeweren en ander schiettuig (o.a. kruisbogen) op grote hoefdieren als ree, edelhert en wild zwijn.

DEEL III – Praktische informatie | Boa's

Het publieke belang voor de jacht zit vooral in de uitstraling die de WBE heeft als waardevolle organisatie voor het buitengebied omdat zij voorziet in een deel van het toezicht en een verhoogd veiligheidsgevoel bij inwoners van de buitengebieden daar waar de reguliere politie het op dit punt veelal af laat weten. Deze meerwaarde vertaalt zich indirect bij de vele contacten met overheden en particulieren en leidt tot een verhoogd draagvlak voor de jacht en de WBE. In veel gevallen vertaalt zich dat in een korting op de kosten voor het inhuren van de jachtrechten en/of 'goodwill' bij grondeigenaren om medewerking te verlenen aan de verhuur van de jachtrechten. Menige gemeenteraad of stichtingsbestuur is (alsnog) akkoord gegaan met de verhuur van jachtrechten op hun gronden omdat de plaatselijke WBE een deel van het toezicht kon invullen dat door de reguliere politie niet werd gedaan. Deze meerwaarde vertaalt zich natuurlijk ook door naar de individuele jagers die als 'oren en ogen van de overheid' het buitengebied mede in de gaten houden en bijzondere zaken doorgeven aan het bevoegde gezag. Dit sluitende systeem is de meerwaarde van de jachtopzichter/BOA voor de jacht/jagers.

Risico's

De risico's m.b.t. het verbonden zijn als opdrachtgever van een jachtopzichter/BOA zijn onder te verdelen naar externe risico's en interne risico's. De interne risico's zijn verder te verdelen naar de risico's t.a.v. de WBE-leden en de risico's naar de verhuurders van de jachtrechten/bewoners van de jachtvelden.

Externe risico's

De jachtopzichter/BOA – in WBE-verband meestal voorzien van alle geweldsmiddelen – staat tijdens de uitoefening van zijn functie onder direct toezicht van de korpschef van de politieregio's. T.a.v. zijn politieke optreden legt de jachtopzichter/BOA verantwoording af aan de korpschef. Bij klachten van een derde over het optreden van de jachtopzichter/BOA zal de korpschef de opdrachtgever (lees de WBE) verzoeken een 1e onderzoek te doen en te rapporteren aan de korpschef omtrent de zienswijze van de jachtopzichter/BOA en de WBE. Daarna volgt ook nog een onderzoek door de *direct* toezichthouder zelf. Een eindoordeel over het optreden wordt niet door de WBE maar door de politie en justitie gegeven. De bemoeienis van de WBE beperkt zich tot het horen van de jachtopzichter/BOA en het schriftelijk berichten van de bevindingen aan de politie.

Indien de jachtopzichter/BOA tijdens zijn rechtmatige uitoefening van zijn diensten schade en/of letsel toebrengt aan derden zal dit niet snel leiden tot enige aansprakelijkheidstelling jegens de jachtopzichter/BOA en/of WBE. Bij een klacht wordt beoordeeld of het aangewende geweld in verhouding staat met het geweld waarmee de jachtopzichter/BOA zelf werd bedreigd. Ook de mate waarin de rechtsorde wordt aangetast speelt daarbij nog een rol. Indien justitie en/of de rechter het optreden als juist en evenredig beoordelen zijn de gevolgen van dit geweld voor rekening van de benadeelde zelf. Medio 2020 is er een formele strafuitsluitingsgrond in het Wetboek van Strafrecht opgenomen die - bij een juiste toepassing van geweld(smiddelen) - een jachtopzichter/boa beschermd tegen aangiften en vervolging door verdachten.

Indien de BOA tijdens zijn rechtmatige uitoefening van zijn diensten overmatig geweld gebruikt waardoor onevenredige schade en/of letsel aan derden wordt toegebracht, is in

DEEL III – Praktische informatie | Boa's

principe de jachtopzichter/BOA zelf persoonlijk aansprakelijk voor de gevolgen van zijn daden. Ingeval de jachtopzichter/BOA dit risico niet zelf deugdelijk heeft afgedekt en/of niet zelf in staat is om de financiële gevolgen van zijn daden te compenseren, kan een benadeelde ook rechtstreeks de werkgever aansprakelijk stellen voor de gevolgen van de daden van de jachtopzichter/BOA. Slechts wanneer de WBE als werkgever ondeugdelijke of onjuiste instructies/opdrachten heeft gegeven aan de jachtopzichter/BOA dan wel anderszins aantoonbaar en verwijtbaar in haar verplichtingen heeft verzaakt, kan de WBE daarmee aansprakelijkheid naar zich toe halen. Dit 'Wettelijke Aansprakelijkheidsrisico' is voor WBE's die lid zijn van de Jagersvereniging afgedekt met de collectieve WBE-verzekering.

Interne risico's

De externe risico's – zoals hiervoor aangegeven – zijn redelijk in te schatten en te verzekeren. Voor de interne risico's en het afbreukrisico voor de WBE bij de bewoners in de streek ligt dat anders en zijn die vaak ook minder tastbaar.

De jachtopzichter/BOA wordt in principe aangesteld voor de handhaving van de groene wetten en hij/zij kan/zal deze bevoegdheid gebruiken voor zijn taakvervulling zonder daarbij onderscheid te maken tussen de te controleren personen en/of bedrijven. Het is dus in principe mogelijk dat de jachtopzichter/BOA overtredingen constateert die gepleegd worden door jagers die lid zijn van zijn WBE/opdrachtgever en waartegen hij, gelet op de ambtsinstructie en het beleid van de politie/justitie in de regio, handhavend op moet treden. Het gegeven dat de jachtopzichter/BOA in feite 2 petten op heeft, namelijk het behartigen van de belangen van de WBE als opdrachtgever én het juist uitvoeren van zijn controlerende taak volgens de richtlijnen van de wet, geeft aan beide partijen een bijzondere verantwoordelijkheid.

- 1) Jagers/leden van de WBE zullen zich voortdurend bewust moeten zijn dat zij zich (zo goed mogelijk) houden aan de wetgeving en dat zij bij overtredingen van de wet hun jachtopzichter/BOA in een héél lastige positie kunnen brengen.
- 2) De jachtopzichter/BOA op zijn beurt zal zich ook bewust moeten zijn van zijn bijzondere positie in het buitengebied en de soms niet eenvoudige verhoudingen tussen de bewoners van die gebieden onderling en/of met de WBE.

Een veel gehoord klassiek (theoretisch) voorbeeld in deze – dat veel wordt genoemd als reden indien een WBE-vergadering géén jachtopzichter/BOA wil aanstellen – is het gegeven dat een jachtopzichter/BOA een boer een proces-verbaal geeft voor de boerenfox die onder geleide van de boer loslopend met hem het veld in loopt. Indien de jachtopzichter/BOA in een dergelijk geval formeel op zijn strepen zou gaan staan en die boer/grondgebruiker zou bekeuren inzake de Wet Natuurbescherming zou hij de WBE en de jagers daarmee wel een heel slechte dienst bewijzen omdat deze en andere grondeigenaren de jachtrechten dan wel eens niet meer aan de jagers/WBE zou kunnen verhuren. De jachtopzichters/BOA's die hun diensten verlenen aan de WBE's – en soms zelf ook jager zijn – kennen dit soort gevoeligheden als geen ander en weten dit meestal in de praktijk binnen de marges van de wet op een integere wijze te voorkomen.

DEEL III – Praktische informatie | Boa's

Lastiger wordt het indien een WBE er voor kiest om een jachtopzichter/BOA in dienst te nemen die geen enkele binding met de jacht of het platteland heeft en die normaliter altijd op 'zijn strepen' gaat staan. In dat geval is een goed gesprek bij de start van de WBE-verbintenis meer dan gewenst en in de meeste gevallen is het verstandig van deze WBE om even verder te zoeken naar een andere kandidaat.

Resume

Indien we de risico's zoals bovenomschreven toetsen aan de gangbare praktijk kunnen de voordelen van de significant zijn. De eventuele nadelen zijn verzekeraar en hanteerbaar. Zeker ingeval het een bij de Jagersvereniging aangesloten WBE betreft waar naast een verzekering voor wettelijke aansprakelijkheid ook nog een 'ongevallenverzekering' is afgesloten. De verplichtingen die voortvloeien uit het zijn van opdrachtgever zijn moeilijk in te schatten/te kwantificeren.

11.7 Rol provinciale afdelingen

WBE's die worden geconfronteerd met de vraag of het wenselijk is dat zij een jachtopzichter/BOA aan gaan stellen kan het beste worden geadviseerd een stappenplan te doorlopen, waarbij de afdeling in een goed gesprek uitleg geeft over de diverse risico's, verzekeringen en uitvoeringsinstructies van de WBE's. Dit zou kunnen plaatsvinden tijdens een reguliere vergadering en losstaand van de actualiteit. Het is daarbij belangrijk om goed over te brengen welke risico's zij al dan niet lopen als opdrachtgever en hoe zij deze risico's kunnen kanaliseren tot een 'verantwoord risico'. Ook de niet geringe kosten voor training en opleiding moeten daarbij goed duidelijk worden. Ten slotte lijkt het op zijn minst verstandig om dit in goede afstemming met het regionale bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht te doen.

11.8 Stappenplan/afwegingskader voor WBE-besturen

Gelet op het bovenstaande kan een WBE-bestuur (mede) aan de hand van het onderstaande stroomschema beoordelen of het wenselijk is dat zij een jachtopzichter/BOA aanstellen.

1) Is er noodzaak voor het aanstellen van een BOA?

Het antwoord op deze vraag is afhankelijk van een aantal factoren. De belangrijkste vraag is of de belangen van de WBE en haar leden op een zodanige manier worden geschaad dat deze alleen of voornamelijk verminderd of voorkomen kunnen worden door de aanstelling van een jachtopzichter/BOA mét wettelijke opsporingsbevoegdheid. Daarbij kan de WBE vooraf onderzoeken of deze problemen niet opgelost of voorkomen kunnen worden door (extra) inzet van de reguliere politie, door samenwerking met (BOA's van) andere organisaties in hetzelfde gebied of door extra eigen toezicht.

2) Zijn er gegadigden?

Indien deze noodzaak aanwezig blijkt en de politie is bereid dit te onderschrijven, zijn er dan gegadigden te vinden die de functie van jachtopzichter/BOA willen vervullen en/of daartoe opgeleid willen worden?

3) Kosten

Indien een dergelijke persoon gevonden is kan de WBE op basis van gesprekken met hem tot een inschatting van onkosten en een begroting komen. Globaal is een stelpost van € 12000,= voor het eerste jaar voor de aanschaf van het uniform en andere uitrustingstukken en scholing reëel. Voor de andere jaren is dan een stelpost van € 1500,= in verband met de jaarlijks verplichte scholing en het onderhoud van het kledingpakket reëel te noemen. Deze kosten zijn inclusief de jaarlijkse kilometervergoeding die per WBE kan variëren. In enkele provincies zijn op dit moment subsidieregelingen voor het aanstellen van jachtopzichters mogelijk.

4) Alleen of samen?

Gezocht kan worden naar gelijke belanghebbenden die wellicht samen met de WBE de BOA willen aanstellen en daarmee ook mee willen financieren. Deling van de kosten heeft echter als nadeel dat ook de aansturing gedeeld moet gaan worden.

5) Algemene ledenvergadering

De volgende stap is de weg naar de algemene ledenvergadering. Belangrijk daarbij is dat dit op een goede manier (tijdig) geagendeerd wordt en dat dit begeleid wordt door een notitie waarin de risico's en de kansen van de jachtopzichter/BOA goed worden weergegeven. Indien er in de buurt WBE's zijn die een jachtopzichter/BOA aangesteld hebben, is het aan te bevelen om iemand van deze WBE op de ledenvergadering een kort verhaal te laten houden over de ervaringen met hun jachtopzichter/BOA en de meerwaarde die zij daarvan ervaren.

6) Uitvoerige discussie belangrijk

Hierna volgt de discussie met de leden die vooral zal gaan over de kosten/baten analyse en de interne risico's zoals eerder omschreven in dit hoofdstuk.

7) Grote meerderheid vereist.

Alleen indien een grote meerderheid van de leden het aanstellen van een jachtopzichter/BOA ondersteunt en bereid is daarvoor de financiën op te brengen over meerdere jaren, valt het aan te bevelen om tot aanstelling van een jachtopzichter/BOA over te gaan.

8) Langere tijd

Het verdient aanbeveling om de aanstelling voor langere tijd (momenteel maximaal 5 jaren) aan te vragen maar gelijktijdig met de jachtopzichter/BOA af te spreken dat er een wederzijdse proeftijd van 1 jaar is. Hierna kan op basis van een goede analyse en evaluatie besloten worden om de samenwerking in goed overleg verder door te zetten dan wel na het proefjaar te beëindigen.